

Aleksandr Meşçeryakov (1923-1974)

Sovyetler Birliği'nde yaşamış ünlü bir psikologdur. Lev Vięotski'nin sosyo-tarihsel psikoloji geleneğinin bir üyesidir. Doğuştan ya da erken yaşlarda hem kör hem sağır, dolayısıyla dilsiz çocukları eğitmek üzere başlattığı bir eğitim programında, bu geleneği izleyerek geliştirdiği kuramları ve yöntemleri uygulamış, harikalar yaratmıştır. Kurduęu okulun ilk mezunlarından dördü 1977'de Moskova Üniversitesi'nden psikolog unvanını almış, araştırma ve eğitim alanlarında çalışmış, çeşitli bilimsel makalelere imza atmışlardır.

Eserin İngilizcesi:
Awakening to Life
On the Education of Deaf-Blind Children in the Soviet Union
(Progress Publishers, 1979)

Çevirenin teşekkürü

Rusça adların yazılmasındaki çok değerli yardımları için
Sayın Nuri Yıldırım'a, harika dokunuşlarla çeviride yaptığı düzeltmeler için
Sayın Cem Eroğul'a ve her takıldığım yerde yardımına koşan
eşim Gülay'a candan teşekkür ederim.

YAŞAMA UYANMAK

Sovyetler Birliği'nde Kör-Sağır
Çocukların Eğitimi Üzerine

Aleksandr Meşçeryakov

İngilizceden Çeviren
Ümit Şenesen

Yordam Kitap: 466 • **Yaşama Uyanmak** • Aleksandr Meşçeryakov

ISBN 978-605-9046-51-0 • *Çeviri:* Ümit Şenesen • *Kitap Editörü:* Cem Eroğul

Düzeltilme: Didem Gerçek • *Kapak ve İç Tasarım:* Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni:* Gönül Göner

Birinci Basım: Mayıs 2025

© Yordam Kitap, 2025

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)

Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul

Tel: 0212 528 19 10 • **W:** www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com

www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: Pasifik Ofset (Sertifika No: 44451)

Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1

Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2

34310 Haramidere / İstanbul

Tel: 0212 412 17 77

YAŞAMA UYANMAK

Sovyetler Birliği'nde Kör-Sağır
Çocukların Eğitimi Üzerine

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	9
I. KISIM	
KÖR-SAĞIR OLMANIN SORUNLARI	11
Bölüm I: Sorunlar ve Araştırma Yöntemleri	13
Bölüm II: Kör-Sağır Çocukların Tarihçesi	21
Bölüm III: Eğitilecek Çocukların Seçimi	62
II. KISIM	
KÖR-SAĞIRLARDA DAVRANIŞ OLUŞTURMA VE AKILLARINI GELİŞTİRME	71
Bölüm I: Kör-Sağır Çocuğun Gelişiminin İlk Aşamasına İlişkin Bazı Genel İlkeler	73
Bölüm II: Günlük Davranış Becerileri Eğitimi ve Zihinsel Gelişim	89
Bölüm III: Kör-Sağır Çocuklara Günlük Davranış Becerilerinin Öğretilmesi ve Akıllarının Geliştirilmesi	126
Bölüm IV: Akıl Gelişiminde İş Eğitiminin Rolü	165
Bölüm V: Duyusal Eğitmenin ve Devinimsel Gelişiminin Kimi Biçimleri	177
III. KISIM	
KÖR-SAĞIRLAR İÇİN ÖĞRENİM PROGRAMLARI SINIFLARIN BİLEŞİMİ	187
Bölüm I: Okulöncesi Eğitimin İçeriği ve Gelişimde Bireysel Farklılıklar	191
Bölüm II: Okul Dönemi Öğrenim Programı (Ana Konular)	204
Bölüm III: Kör-Sağır Çocuklar İçin Eğitim Programında Okul Dönemindeki Öğrenciler	220
Bölüm IV: Meslek Eğitimi Alan Öğrenciler	247
Bölüm V: Sıradan Okulların Üst Sınıflarında Kullanılan Müfredatı İzleyen Öğrenciler	259
Bölüm VI: Ciddi Zihinsel Engelli Kör-Sağır Çocuklar	275
SONUÇ YERİNE	284

GİRİŞ

Düşünsel gelişimde yüksek düzeye erişmiş bazı kör-sağır kişilerin –özellikle ABD’de Helen Keller ile SSCB’de Olga Skorohodova’nın– adları yaygın olarak bilinir. Akademik çevrelerde onların öğretmenleri –Anne Sullivan ile Profesör İvan Sokolyanski– de ünlüdür. Daha az bilinen olgu ise, günümüzde, görmesi ve işitmesi ciddi ölçüde zarar görmüş çocukları eğitmenin artık tekil olaylar oluşturmadığı, tam tersine, eğitim dünyasında uygulamalı bir yöntemin genel kabul görmeye doğru evrildiğidir. Sovyetler Birliği’nde kör-sağır çocukları eğitmenin öncüsü Profesör İvan Sokolyanski (1889-1960), görme, işitme, konuşma yetilerinden yoksun bir grup çocuğu 1923 gibi erken bir tarihte Harkov’da bir araya getirmiştir. Kör-sağırın yetiştirilmesinde uzun deney dizileri, SSCB Eğitim Bilimi Akademisi’ne bağlı Fiziksel ve Zihinsel Engelleri Araştırma Enstitüsü’nde yapılmıştır.

Bu kitap, 1955-1970 arasında kör-sağır öğrenciler deney grubuna Fiziksel ve Zihinsel Engelleri Araştırma Enstitüsü’nde ve 1963-1970 arasında Zagorsk’taki kör-sağır çocuk evinde uygulanan eğitimi, düzenli biçimde betimlemeye yönelik ilk çabayı yansıtır. Bu çalışma 1960’a kadar, Sovyet kör-sağırın eğitme okulunun kurucusu Profesör Sokolyanski’nin gözetiminde yürütülmüştür.

Görme-işitme yokluğu ve ikincisinin sonucu olan dilsizlik, bir çocuğun (özel eğitim almadıkça) çevresindeki insanlarla ilişkisi kurma şansını elinden aldığından, bunun bir araştırma konusu olması kendine özgü bir farklılık gösterir. Bu soyutlanma, kör-sağır çocuğun zihinsel gelişmesini olanaksızlaştırır. Böyle bir çocuğu eğitmek, onun bütün kişiliğini bilerek biçimlendirmek gibi benzersiz bir görevi içerir. Araştırmacının önündeki görevin bir

olguya bilerek biçim vermek olduğu durumlarda, söz konusu olgunun doğasının ve gelişim örüntülerinin altında yatan yasaları anlamaya olanak verecek koşullar oluşur. Bu kitabın amacı, insan davranışının ve insan aklının ortaya çıkıp gelişmesinin gerisinde yatan birtakım etmenlerle örüntüleri, kör-sağırın davranışı ve düşünüşüyle ilgili deneysel ve kuramsal verilere dayanarak sergilemektir.

Kör-sağır çocuğun gelişimine özgü belli özellikler elbette vardır; ama bu araştırma öncelikle normal gelişme örüntülerinin saptanmasına odaklanmıştır.

Kör-sağır çocukların eğitiminde ve yetiştirilmesinde erişilen sonuçların kuramsal önemi, bu deneysel verilerin, insan aklının toplumsal doğasının diyalektik materyalist kavramlarını kuşkuya yer bırakmayacak biçimde doğruladığı gerçeğinde yatar.

Bu kitap, çocuğun *günlük uygulama davranışları konusunda eğitimi sırasındaki* ilk zihinsel gelişmesinin çeşitli yönlerini ince-
liyor.

Yalnızca engelli çocuklarla uğraşan uzmanlara değil, normal çocukların zihinsel gelişmesiyle ilgilenen daha geniş bir okuyucu kitlesine de yararlı olması umulmaktadır.

Bu araştırmayı yaparken ve gerekli malzemeyi derlerken, Zagorsk kör-sağır çocuklar okulundaki öğretmenlerin yanı sıra, SSCB Eğitim Bilimleri Akademisi'ne bağlı Fiziksel ve Zihinsel Engelliler Araştırma Enstitüsü'nde Kör-Sağır Çocukları İnceleme ve Eğitim Bölümü'nün üyeleri, kıdemli araştırmacı R.A. Mareyeva ile öğretmenler G.V. Vasina, L.V. Pashentseva ve A.Y. Akshonina da yazara yardım etmiştir.

I. KISIM

KÖR-SAĞIR OLMANIN
SORUNLARI

Bölüm I

SORUNLAR VE ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

Kör-sağır çocukların eğitimi, psikoloji ve uzmanlaşmış eğitim bilimi alanında bir deney yapma gibi bir şeydir. Bu deneyin amacı, hem görme hem de işitmeden yoksun, sağlıklıları nedeniyle aynı zamanda dilsiz de olan çocukların, bilişsel işlevlerini özel eğitim yoluyla geliştirmek olanaklarını belirleyip uygulamada bunlardan yararlanmaktır.

Kör-sağırılık, ilke olarak, hem görme hem işitme kaybına yol açan bir hastalığın sonucudur. Bu hastalığın kendisi de seyri de çocuktan çocuğa değişir. Ayrıca böyle bir hastalığa yakalanan çocuğa sağlanan yaşam biçimi de, ailedeki yetişkinlerin çocuğun durumuna karşı takındıkları tavra bağlı olarak farklılaşır: Kimi aileler çocuğun üstüne aşırı ölçüde titrer, bu da onun gelişmesini daha çok engeller. Kimilerinde ise çocuklar bir bakıma kendilerine yeterli olacak biçimde eğitilir. Bu da iki kör-sağır çocuğun gelişme düzeylerinin birbirinin aynı olmaması anlamına gelir.

Ama aynı zamanda, bütün kör-sağır çocuklarda ortak bir gelişme örüntüsü de ortaya çıkar.

Çalışmamızda kullanılan ana yaklaşım, tekil bir çocuğun gelişmesinin uzun süre izlendiği klinik çalışmadır. Bu yöntem, çocuğun eyleminin belli özelliklerini çizelgelemeyi ve çevresindeki kimselerle ilişkilerini betimlemeyi içerir. Genel anlamda, çocuğun gelişmesinin her yeni aşamasında zihninde oluşan temel değişimleri yaratan bütün etmenler dikkate alınmalıdır.

Araştırma başlıca üç evreden oluşur: Araştırmanın hemen öncesindeki koşulların belirlenmesi; araştırma dönemindeki zihinsel değişimlerin çözümlenmesi; bir sonraki dönemde çocuğun gelişmesine temel oluşturacak zihinsel değişimlerin yeni ortaya çıkan önkoşullarının tanımı.

Bu kitapta ele alınan öğrenciler, değişen uzunlukta dönemler boyunca incelendi. Julya V., Seryoja S., Yura L., Nataşa K., Natalya Ş.'nin gelişmelerinin gözlenmesi, kör-sağır çocuklar için özel bir okulun açılmasından çok önce başlamıştı. Ama metinde adı anılan çocukların çoğu, ancak 1963'te Zagorsk'ta açılan özel çocuklar evine alınmalarından bu yana incelenmiştir.

Bu kitap, toplanan bütün verileri değil, yalnızca genel izlekle ilgili olanları içeriyor. Sözelimi, normal okul müfredatını izlemeyele ilgili sorunlardan söz edilmemiştir (ancak, Zagorsk okulundan yaşça büyük bir grup öğrencinin, lise öğrenimlerini tamamlayınca Moskova Devlet Üniversitesi'nin Psikoloji Bölümü'ne devam ettiğini belirtmek gerekir).

Biz burada, esas olarak, kör-sağır çocukların insan davranışlarının biçimlenmeye başladığı ilk evredeki zihinsel gelişmelerini ele alıyoruz.

Kör-sağır çocukların yetiştirilmesinin ve eğitilmesinin bu ilk evresinde, zihinsel sistemler evrim geçirir. Bunlardan biri, günlük uygulama becerilerinin edinildiği davranışları güdüleyen, temel insan ihtiyaçları sistemidir; ayrıca nesnelere ilişkin eylemleri düzene sokan, daha sonra imge ve eylem yoluyla bir düşünce sistemi oluşturan ilk imgeler de, çocuğun uygulama işlevselliğinin içselleşmiş yansımaları olarak anlaşılır. Bir sonraki önemli sistem, işaret (el kol hareketleri ve kelimeler) kullanarak düşünmedir; bu da çocuğun çevresindeki kişilerle, onları da ilgilendiren nesne ve eylemlerle bağlantılı biçimde, uygulamadaki ilişkisinin içselleştirilmiş yansımasıdır.

Bu zihinsel evrim, kör-sağır çocuklarda, öğrenciyle öğretmenin birlikte yaptığı eylemlerle oluşur. Tamamen fiziksel ihtiyaçlar, insani ihtiyaçlar olarak yeniden kurgulandıkça, dokunulabilir

nesneler ortamında çocuk günlük davranışını oluşturan eylemlerde ustalaştıkça, imge ve eylem aracılığıyla düşünme doğmuş olur. Bu da çocuğun bu yetişme aşamasındaki ana amacın, onun ev içi davranışını düzene sokmak ve kendi işini görme becerilerini geliştirmek olduğu anlamına gelir.

El kol hareketlerini ve kelimeleri kullanarak düşünme, çocuklar iletişim araçlarında ustalaştığında biçimlenir. Öğretmenin bu evredeki ana hedefi, iletişim eyleminin gelişmesini sağlamaktır; bu da çocuğu insan topluluğunun bir parçası yapar ve ona, işaret sistemini temel alarak toplumsal deneyimi özümseme olanağını verir.

Bu kitabı yazarken, belli bir çocuğun gelişmesinin seyrini bütünüyle anlatmanın pek bir şey kazandırmayacağı açıkça ortaya çıktı; çünkü kimi çocuklar yeni bir zihinsel yetiye canlı ve güçlü bir biçimde kavuşurken, kimileri de başka yetiler edindi. Dolayısıyla şu ya da bu gelişme evresini betimlerken, söz konusu eylemi tam olarak geliştiren çocuğu ve onun, bu eylemin altında yatan örüntüleri en açık biçimde dile getiren davranışını örnek olarak alıyoruz.

Bu kitap, Zagorsk kör-sağır çocuklar evinde eğitilen elli öğrencinin ve Fiziksel ve Zihinsel Engelleri Araştırma Enstitüsü'nde eğitilen deneysel grubun kayıtlı sonuçlarının özetini sunuyor.

Bu arada, bu çocukların gelişmesine yönelik eğitim sırasındaki geniş ölçekli araştırmayı anlatmadan önce, birkaç uygulama sorununun öncelikle çözülmesinin gerektiği belirtilmelidir: Birincisi, eğitilebilecek kör-sağır çocukların belirlenmesi; ikincisi, kör-sağır bakımı ve eğitimi için kolaylaştırıcı niteliklere sahip bir eğitim kurumunun oluşturulması. Üçüncü örgütlenme işi, öğretmenlerin eğitilmesi, kör-sağır çocukların eğitimine başlamak için gerekli öğretim malzemesinin, programların ve araçların hazırlanmasıdır. Elde, 120'si yirmi yaşın altında olmak üzere, 340 kör-sağır dilsiz ve kör-sağır hakkında bilgi vardı. Daha sonra bu sayının, kör-sağır olmakla kalmayıp çeşitli derecelerde zihinsel engelli kimi bireyleri de içerdiği ortaya çıktı.

Kısa süre sonra, kör-sağır kişi sayısına ilişkin aldığımız bilgilerin eksik olduğu anlaşıldı, böylece bu kimselerin uzmanlaşmış eğitim alabileceği özel bir evin hemen kurulması gereği doğdu. İzin alındıktan sonra¹ yeni okul için öğretmenlerin bir an önce eğitilmesi gerekiyordu. Bu öğretmenler için, Fiziksel ve Zihinsel Engelleri Araştırma Enstitüsü'nde, 1962 Ağustos'undan 1963 Mayıs'ına kadar özel dersler açıldı. Dersler, enstitünün kıdemli araştırmacıları tarafından verildi.

Enstitünün kör-sağır çocukları inceleme ve eğitime bölümü, çalışmaların başlayacağı akademik yılın başına (1 Eylül 1963) kadar temel öğretim malzemesini hazırladı. Bu ön hazırlığa O.I. Skorohodova, R.A. Mareyeva, G.V. Vasina ve V.A. Vahtel yoğun olarak katıldı.

Öğrencilerin yetiştirilmesinde alınan her günlük sonucun özel kayıtları tutuldu, her öğretim dönemi² sonunda ayrıntılı bir gelişme raporu hazırlanıp baştan sona incelendi. Araştırma programının belli bazı parçalarını yürütmek üzere, hakkında özel raporlar hazırlanacak öğrenciler seçildi, formlar dolduruldu ve özel olarak hazırlanmış görüşmeler gerçekleştirildi. Belli konuların daha ayrıntılı incelenmesi için laboratuvar deneyleri düzenlendi. Sözgelemi kelimeler aracılığıyla iletişim kurma, araştırma ekibimizin geliştirdiği siklografik (hareketi parçalara ayırıp gösterme –cev.) yöntemlerin kullanıldığı laboratuvar deneyleriyle araştırıldı; bu da hem “konuşma” (ya da kör-sağırılar için –parmak alfabesiyle– dokunma), hem de yazı (Braille harfleriyle) biçimindeki dil öğelerini algılama çözümlememizi olanaklı kıldı.

İnsan beynini yoğurmak üzere özel olarak tasarlanmış bir eğitim programında, kör-sağır yetiştirme işinin kendine özgü doğası, dar bir kör-sağırılık çerçevesini aşp bireyoluştta insan kişiliğinin oluşumu, kişiliğin tanımlanması, insan aklının biçimlenmesinde toplumsal ve biyolojik etmenler arasındaki bağıntı gibi kimi önemli sorunları yeni bir bakış açısıyla dile getirmeyi ve tartışmayı sağlar.

1 Kör-sağır çocuklar evinin örgütlenmesinde Olga Skorohodova'nın önemli katkıları oldu.

2 Rus ders yılı her biri “çeyrek” olarak adlandırılan dört döneme ayrılır.

Kör-sağırın gelişmesine yönelik araştırma, yalnızca incelenen çocukları anlamamız ve onların bakımını ve eğitimi doğru düzenlememiz bakımından değil, görme ve işitmesi normal çocuklarda izlenen belli gelişme örüntülerini anlamamız bakımından da önemlidir. Normal çocukta davranış ve zihnin ortaya çıkıp gelişmesi, özel olarak tasarlanmış bir eğitim programının çerçevesiyle sınırlandırılabilir bir şey değildir. Çocuğu şu ya da bu yönde etkileyip kişiliğini yoğuran etmenler yelpazesi çok geniştir, dolayısıyla değerlendirilmesi de çok zordur. Çocuk, günlük yaşamı içinde, yani özel olarak tasarlanmış bir eğitim süreci olmadan da pek çok şey öğrenir. Bir çocuğa konuşma ya da düşünme, imgeleme ya da algılama becerileri için özel eğitim verilmez, ama o yine de bunlarda ustalaşır.

Çocuğun çevresinde, onun üzerinde etki yaratan değişik etmenlerin hepsini hesaba katıp izlemek elbette olanaksızdır. Herhangi bir etmenin önemini inceleyebilmek için, onu yapay olarak ötekilerden ayırıp kendi başına yarattığı etkinin izini sürmek gerekir. Normal bir çocuğun olağan gelişmesinde, onu çevresindeki çeşitlilikten soyutlamak fiilen olanaksızdır; böyle bir soyutlama hem teknik bakımdan olanaksızdır, hem de buna eğitim açısından izin verilemez. İşte bu yüzden, normal bir çocuğun olağan gelişme sürecindeki şu ya da bu etmenin önemini ayırt etmek çok güçtür. Özellikle başlangıç evresinde, başarının ana kilometre taşlarına erişim o kadar belirsiz biçimde ilerler ki, tek görebildiğimiz gelişmenin vardığı yerdeki sonuçlardır; yol üzerindeki asıl süreç gözümüzden kaçır. Öte yandan, davranış ve düşünüş tarzını incelemenin nesnel sonuçları, ancak çocuğu etkileyen çeşitli çevre koşulları hesaba katılmışsa elde edilebilir.

Bir çocuğun gelişmesi sırasında beliren hayli karmaşık zihinsel işlevlerle süreçler, basit ve sıradan görünür; çünkü bunlar çok tanıdık olup her gün gözlenebilir. Belli bir işlev aksayınca ya da gelişmesi gecikinceye kadar, onun aslında ne kadar karmaşık olduğunu fark edemeyiz.

Görme, işitme, konuşmadan yoksun bir çocuğun, çevresindeki çeşitli etmenlerin etkisine duyarlılığı felaket ölçüsünde engellenmiştir. Kör-sağır örneğinde araştırmacının dışsal etkileri denetimine alarak değerlendirme fırsatları, normal koşullardan çok daha fazladır; bu denetim, gelişmeyi etkileyen hemen her önemli etmene yayılabilir. Dışsal etkileri denetim altına alma fırsatlarından başka araştırmacı, (özellikle gelişmenin ilk evrelerinde) elde edilen bütün sonuçların, yani yeni bilgilerin ve çocuğun genel gelişme düzeyinin en ayrıntılı değerlendirmesini yapma şansına sahiptir. Kör-sağır çocuklar, yalnızca normal gören ve işiten çocuklardan değil, tek engelli, sadece kör *yahut* sadece sağır çocuklardan da farklı gelişir.

Eğer bir çocuk *işitme engelli olarak doğarsa ya da bu duyusunu erken yaşta kaybederse*, konuşmayı doğal yoldan, yani taklit ederek öğrenemeyecektir. Ama bu çocuk *görebilir*. Hareketleri görerek kavrar, bunları taklit etmeyi öğrenir. İsteklerini el kol hareketleriyle belirtir. Gözleri çevresindeki insanların davranışını kavramasını sağlar, o da onlara öykünmeye başlar. Sonra özel yöntemlerin yardımıyla kendisine konuşma öğretilir.

Eğer bir çocuk *görme engelli olarak doğarsa ya da bir hastalık nedeniyle bu duyusunu erken yaşta kaybederse*, elbette bütün görsel izlenimlerden yoksun kalacaktır. Ama *işitmesi* sayesinde kurtarılabilir: Kendisine doğru yürüyen annesinin ayak seslerini, onun söylediği sözleri işitebilir. Konuşma seslerini taklit ederek konuşmayı öğrenir. Konuşması, çevresindeki insanlarla ilişki kurma fırsatlarını genişletmesini sağlar. Görme yoksunu çocuk, bu ilişki yoluyla insan davranışı örüntülerini ve zihinsel yetilerini geliştirebilir.

Kör-sağır çocuk için durum tamamen farklıdır. Bu iki etmen onu normal çocuklardan ayırır.

İlki ve en belirgin olanı, kör-sağır çocuğun, dış dünyaya ilişkin bütün düşüncelerini dokunma yoluyla oluşturmasıdır.

Daha az belirgin ama daha önemli olan ikinci nokta, bu çocukların çevrelerindekiyle olağan ilişki araçlarından yoksun olmasıdır; özel düzenlemelerle bu temas sağlanmadıkça bu çocuk-

lar tam soyutlanmış bir yaşama mahkûm olur. Bu da akıllarının gelişemeyeceği anlamına gelir. Dolayısıyla kör-sağır bir çocuğu eğitmenin asıl güçlüğü, öğretmen, insan davranışlarının bütün zenginliğini ve karmaşıklığını hesaba katmaya, özel olarak geliştirilmiş yöntemler kullanarak çocuğun davranışlarını ve aklını yoğurup geliştirmeye dikkat etmek zorunda olmasıdır.

Profesör Sokolyanski, kör-sağır çocuğun açmazını şu sözlerle özetlemiştir:

Kör-sağır çocuk, normal bir beyne ve normal zihinsel gelişme yetisine sahiptir. Ne var ki bu yetiye sahip olmakla birlikte, sadece kendi çabasıyla en önemsiz zihinsel gelişme düzeyine bile erişemez. Böyle bir çocuk özel eğitim almazsa, bütün ömrü boyunca zihinsel engelli olarak kalır.

Normal bir çocuk örneğinde, özel eğitim müdahalesi ya da denetimi olmadan da hayli gelişim sağlanabilir; ama kör-sağır çocuk için, ileriye doğru *her* zihinsel adım, özel olarak tasarlanmış bir eğitim sürecinin özgül hedefi olmak zorundadır.

Sıradan bir çocuğun eğitiminde hatalar ya da dikkatsizlikler olsa da, bunlar okul dışında ya da uygulamadaki deneyimle düzeltilebilir veya telafi edilebilirken, kör-sağır çocuklarda bu düzeltmeleri yapmak olanaksızdır. Eğer bir öğretmen, insan aklının karmaşık haritasında bir noktayı ihmal eder de, bunu belli bir öğretim stratejisi yoluyla erişilebilecek özel bir öğretim görevinin konusu haline getirmezse, bunun anlamı, öğrencinin zihinsel yetisinin bir yönünün ihmal edildiği, buna gelişme şansı tanınmadığıdır. Böyle ihmallerin çocuğun bütün gelişmesinin uyumunu bozması kaçınılmazdır.

Kör-sağır çocuk, normal insani temasa kapalıdır ve onun zihinsel azgelişmişliğinin ya da gerilemesinin nedeni bu yalıtılmışlıktır. Bu demektir ki kör-sağır çocuk, tam bir zihinsel gelişme yetisi taşıdığı halde, insan aklından yoksun biri olarak kalır.

Öyleyse yapılacak tek şey, bir çocuğu etkileyen bütün etmenleri göz önünde tutarak çocukta insan davranışının ve aklının bilerek oluşturulmasıdır.

Bilerek tasarlanan bu özel öğretim ve eğitim, insan ak-
lını, gerçekte olduğu gibi inceleme fırsatlarını yaratır. Olga
Skorohodova'nın bu bağlamdaki çalışmalarının müthiş değeri
buradan kaynaklanır. Onun *How I Form a Picture of the World
Around Me* (Çevremdeki Dünyanın Resmini Nasıl Biçimlendiriri-
yorum) adlı kitabıyla ilgili değerlendirmesinde, seçkin Sovyet psi-
kologu Aleksey Leontiev şöyle der:

Bu çalışmanın ana izleği, kör-sağır insanların, pekâlâ öğrenebilen
ve gerekli eğitimi alırlarsa kendilerine bir yaşam kurabilecek insan-
lar olduğu düşüncesidir: Doğa onların elinden görme ve işitme du-
yularını alırken, onlar kendilerine açık dünyayı keşfedebilecekleri
dokunma, titreşimi algılama vb. başka yetilere sahiptir. Zihinsel ve
fiziksel engelleri inceleyip onları telafi edecek yolları araştıranlar,
bu yetilerden olabildiğince yararlanmalıdır. İlk bakışta en acınası
varoluşa umutsuzca mahkûm görünen bu kimselere daha duyarlı
ve ilgili biçimde yaklaşmamız ve onların başarı şansına daha çok
inanmamız için bizi zorlaması bakımından, bunun doğru ve önemli
bir düşünce olduğunda kuşku yoktur.

Kör-sağır çocukları eğitmenin, daha çok belirtilmesi ve vurgu-
lanması gereken bir başka yönü daha vardır; bu da kör-sağırılarla
çalışmanın, bütün bilim topluluğumuzun dikkatini çekmesi ge-
reken muazzam felsefi ve psikolojik önemidir. Maksim Gorki,
Skorohodova'ya yazdığı mektuplardan birinde, insan üzerine yapı-
lan araştırmanın köpekler, tavşanlar, kobay hayvanları deneyleriyle
ilerletilmesi yerine, “insanın kendisi üzerinde deneyler yapmalıyız,”
 demiştir.

Kör-sağırılık, insan üzerindeki en uç deneydir. Bizzat Doğa'nın dü-
zenlediği bu deney, en karmaşık ve şaşırtıcı olgulardan birini –insan
bilincinin, bu bilinci oluşturan nesnel ilişkilerde ortaya serilen içsel
işleyişini– irdelememizi sağlar.

Bölüm II

KÖR-SAĞIRLARLA ÇALIŞMANIN TARİHÇESİ

Genel anlamda bir çocuğun, özel anlamda kör-sağır çocuğun aklının “uyanması” düşüncesi ile yola çıkan geleneksel ya da görgül psikoloji, başlangıçta kuramsal bakımdan tutarsızdı. Görgül psikolojide bu kuramsal tutarsızlığın kaynağı, yandaşlarının insanı, hisseden, algılayan anımsayan, vb. ama davranış göstermeyen *bir* varlık olarak incelemesiydi. Marx, gerçek bilimsel psikoloji için temel önem taşıyan bir görüşü, insanın başkalarıyla birlikte dünyayı *dönüştürürken* kendi aklını da biçimlendirdiği görüşünü atmıştı ortaya.

Doğanın sağladığı maddelerin karşısında bir doğa gücü olarak yer alır. Doğanın sağladığı maddeyi kendi yaşamında kullanılabilecek bir biçimiyle mülk edinmek üzere kendi canlı varlığının doğal güçlerini, kollarını ve bacaklarını, kafasını ve ellerini harekete geçirir. Kendi dışındaki doğa üzerinde etkide bulunur ve onu değiştirirken, aynı zamanda kendi öz doğasını da değiştirir.¹

Marksist bakış açısından, insan her şeyden önce hareket halindeyken incelenmeli, hisseden, algılayan, keşfeden insan ancak ondan sonra araştırılmalıdır. Yirminci yüzyılın yirmili ve otuzlu yıllarında, Lev Vigotski, tarihî maddecilik kuramını insan aklının gelişmesi olgusuna uygulamayı denedi. Vigotski’nin araştırması, aklın incelenmesine yalnızca tarihî açıdan değil, insanın bir birey olarak gelişmesini konu alması bakımından da yeni bir yaklaşıma yol açtı.

1 K. Marx, *Kapital* (Yordam Kitap, 2019), c. I, s. 181-182.

İnsan kültüründe nesnelerle kuralların yerini ve çocuğun aklının gelişmesinde yetişkin ile çocuk arasındaki ilişkinin önemini ortaya çıkarmaya çalışan Vigotski'nin dile getirdiği düşünceleri, genetik psikoloji alanında araştırmalarda bulunan Sovyet psikologları Aleksei Leontiev, Aleksandr Luriya, Aleksandr Zaporjets, Pyotr Galperin, Daniil Elkonin ve başkaları daha da ileriye taşıdı. Bu araştırmalar, çocuğun aklının toplumsal deneyimi özümsemek (Karl Marx'ın deyişiyle sahiplenmek) üzere yoğrulmasına ilişkin kuramsal görüşün haklılığını gösterir. Artık Sovyet psikolojisinde egemen olan, bireysel aklın temelde toplumsal biçimlenme olarak anlaşılmasının etkin bir yaklaşımla birleştiği bu eğilimdir. Sovyet eğitimcileri ile felsefecileri arasında, uygulama eyleminin insanın zihinsel gelişmesindeki rolüyle ilişkili düşünceler, özellikle Evald İlyenkov, Felix Mikhailov ve Vassili Davidov tarafından geliştirilmiştir.

Olga Skorohodova ile hocası Profesör İvan Sokolyanski.

Bu psikoloji okulunun ileri sürdüğü kuramsal ana önermeler, kör-sağır yetiştirme ve eğitiminin uygulamasında ve bu uygulamanın gerisinde yatan kuramda kanıtlarla desteklenerek daha da geliştirildi. İnsan aklının tamamı, insan emeğinin yaratımı olan bir ortamda, birey ile çevresindeki başka bireyler arasında yer alan, uygulamaya dönük etkin ilişkinin ürünüdür. Kör-sağır çocukların aklını geliştirmede hem uygulama yöntemlerini, hem bu çalışmanın kuramsal çözümlemesini üzerine oturtmaya çalıştığımız temel ilke budur.

Şimdi de dikkatimizi yeniden geçmişe yönlendirelim. Çok sayıda çeşitli meslekten uzman, kör-sağırılık sorunuyla ilgilenmiştir. Sovyetler Birliğinde ve başka yerlerde bu konu psikologlar, felsefeciler, eğitimciler, fiziksel ve zihinsel engel uzmanları, yazarlar, kamuya mal olmuş kişiler ve elbette kör-sağırın kendileri tarafından ele alınmıştır.²

Uzmanlık gerektiren bu dar eğitimbilim alanının, zihinsel ve fiziksel engelliler çalışmasıyla uzaktan yakından hiçbir ilgisi olmayanlar da içinde olmak üzere, böylesine geniş bir yazar çevresinin ilgisini çekmiş olması ilk bakışta şaşırtıcıdır. Farklı alanlarda çalışan uzmanlar, kör-sağırılık sorununa çeşitli nedenlerle doğal olarak ilgi göstermiştir. Yine de, böylesine dar bir uzmanlık konusunun neden bu kadar ilgi çekmiş olduğu sorusu ortadadır. Bunun açıklaması, kör-sağırılığın alışılmadık doğasında yatar. Bir kimse-nin böylesine önemli olan görme ve işitme duyularından, ayrıca konuşma gücünden de yoksun olması, insanları hayrete düşürmektedir. Temel mesafe duyularının ve konuşma gücünün kaybı, ilk bakışta, böyle bir kişiyi çevresinden koparmış, elinden başka insanlarla ilişki kurma şansını bütünüyle almış gibi görünür. Böyle birisi ne görebilir, ne duyabilir; ona hiçbir şey gösterilemez ya da söylenemez. O da kendi başına hiçbir şey söyleyemez. Eğer böyle bir kimse doğuştan sağırsa ya da işitme duyusunu bebekliğinde yitirmişse, insanların konuşmasını hiç duymamıştır; dilden, nes-

2 Yazarın verdiği Rusça kitap ve makale kaynakçası buraya alınmamıştır.

nelerle düşünceleri ifade eden kelimelerin varlığından habersizdir. Sonsuz çeşitlilikte ve engin büyüklükte bir nesne dünyası ona tamamen yabancıdır. Böyle bir kimse, gerçek bir kişiye dönüştürülebilir, ona çalışma ve düşünme öğretilir mi? Evet ise, bu hangi yollarla yapılabilir?

Doğada, çevresindeki dünyayla ilişkisi kopuk, toplumla arasına bir sessizlik ve karanlık duvarı örülmüş bir insanın bulunması, son derece özgül bir durumdur: Bu özgüllük, kör-sağırarla ilişkisi olmuş, onları görmüş, en azından onlara ilişkin bir şeyler okumuş herkesin merakını çekmiştir.

Kör-sağırarla ilişki kurmanın yolları kurulup kör-sağır bir çocuğa aktarılan bütün bilginin tam bir kaydının tutulabileceği anlaşıldığında, bilimciler, insan aklının doğuştan gelen bir yolla kendiliğinden mi geliştiğini, yoksa kişinin bunu yaşam deneyimi yoluyla mı kazandığını, deneylerle araştırma fırsatını yakaladılar.

Bir insanın ortaya çıkış olgusu gözlerimizin önüne serildiğinde, kör-sağırlıkla ilgilenen herkes, bu konudaki düşüncelerinin doğrulandığını görmeye, insan aklının gizemini çözmeye çalıştı.

Kimi bilimciler kör-sağır çocuğun gelişmesinde, dış dünyadan bağımsız olarak kendiliğinden edindiği zihinsel yetilerin, insanda doğuştan var olduğunun doğrulandığını görür. Başkaları ise, kör-sağır için öbür duyu organları aracılığıyla özel eğitimin gerekli olduğunu ve kendiliğinden gelişen herhangi bir aklın yokluğunun ortaya çıkmasıyla, bu etkileme kanalını kullanmadan ilerlemenin olanaksızlığını görür.

*
* *

Başlangıçta kör-sağırarla çalışma çabaları, hem örgütlenme yanıyla (bu çocuklara eğitim manastırlarda verildi) hem de aldıkları eğitimin (ağırlıklı olarak dinsel) içeriği bakımından, din ile yakından ilişkiliydi. Kör-sağır Tanrı farklı yarattığına göre, bu güçlü önyargı doğal ve mantıklıydı, dolayısıyla kilisenin yardım-severliğini kendiliğinden hak ediyordu.

Sözgelimi on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında, dindar baskın, Lamay'daki "Bilgelik Kızları" (*Filles de la sagesse*) adlı Fransız kadın manastırında toplanmış bir grup kör-sağır hakkında epeyce yayın yapmıştı. Louis Arnould'a göre, o manastırdaki kör-sağır Marie Heurtin diye biri için yazılmış yüz otuz yazıdan elli sekizi dindar yayınevlerince yayınlanmıştı. Bu yazılar arasında Senter'in *Aziz Thomas'a Göre Ruhların Eşitsizliği* başlıklı "araştırma"sı ya da Cannonesse Saldern tarafından yayınlanan *Drei Bausteine* (Üç Tuğla) başlıklı bir yayın da vardı.

Örneğin Montreal ve Brüksel'deki dinsel kuruluşlarda da kör-sağır eğitimindeki başarıların kayıtları dinsel propaganda için kullanılmıştı. Bu eğitim hem manastırlarda hem dışarıda kör-sağır için kurulan okullarda rahibeler tarafından verilmişti. Kör-sağır için dinsel eğitimin temel ilkeleri, kendisi de Almanya'da bu alanda çalışan Alman papaz Gustaw Riemann tarafından açıklanmıştı. Onun görüşüne göre bu eğitimin amacı, kör-sağırlara "kaderine razı olma"yı, geleceğe gönül rahatlığıyla ve öbür dünyada cennete gitme umuduyla bakmayı öğretmektir. Amerikan basınında ve başka kimi ülkeler basınında, New York Sağır Okulu'ndan Madeleine Wallace adlı kör-sağır bir öğrencinin tarikata katıldığı yaygın biçimde duyuruldu, 1905'te William Wade, bunun "dünyada ilk sağır-dilsiz ve kör rahibe örneği" olduğunu yazdı.

Bütün bu kör-sağır gruplara akademik konuların öğretimi, onlara verilen dinsel amaçlı eğitime bağımlıydı. Bu öğrencilere kelimeleri kullanıp konuşma öğretilcekse bu, başka insanlarla değil, "Tanrı ile iletişim kurmayı" sağlamak için, başka bir deyişle dua etmeyi öğrenmeleri için olacaktı; eğer tarih öğretilcekse bu kilise tarihi türünde olacaktı. Kör-sağırlara ilişkin yazdığı, düzinelere baskı yapmış ünlü *Mahpus Ruhlar* (*Ames en prison*) kitabının yazarı, son derece dindar Fransız profesör Louis Arnould, kör-sağır eğitme amacının onlara Tanrı kavramını aktarmak olduğunu yazdı; bu çocuklar için kelimeleri kullanarak konuşmak, sadece hareket dilinin soyut Tanrı düşüncesini iletmekteki yetersizliği nedeniyle gerekliydi.

Kör-sağırılık konusunda çalışan, olgulara bilimsel nesnellikle yaklaştığı iddiasındaki çoğu burjuva bilimcisinin savları arasında, dinsel eğitimin yansımalarına rastlanır. Wilhelm Jerusalem, Laura Bridgman'ı inceleyen çalışmasında, bedeni aracılığıyla ruhu uyandırılan bu sağır-dilsiz ve kör çocuğa yukarıdan bilgelik bahşedildiğini yazdı. William James, sağır-dilsiz ve kör çocuk Helen Keller'ın eriştiği başarının, insan aklından üstün bir gücün varlığını gösterdiğinde ısrar etti. Kör-sağıruları inceleyen bu ve başka yayınların satır aralarında, her zaman, kör-sağırın içinde baskın olan ve dış etkilerle uyandırılması gereken bir ruhun önceliği ve ölümsüzlüğü inancı yatar.

Kimi Amerikalıların kör-sağır kız Laura Bridgman'a yönelik ilgisi, 1843 gibi erken bir tarihteki Amerika ziyaretinde, ünlü İngiliz yazar Charles Dickens'ın dikkatini çekti. Kızın öğretmeni Samuel Howe, başlangıçta öğrencisine dinsel olmayan eğitim vermeye kararlıydı. Ama Perkins Körler Okulu'ndan öğretmenler, öğrencinin içindeki Tanrı düşüncesini "uyandırmak" ve yüzünü Tanrı'ya çevirmesini sağlamak için Howe'un (geçici bir) yokluğundan yararlandılar. Ardından da onun, Laura Bridgman'a dindışı eğitim verme girişimindeki "başarısızlığını", Tanrı'ya olan içsel ihtiyacı gösterdiğinin kanıtı olarak ileri sürdüler.

Ünlü kör, sağır, dilsiz Amerikalı kadın Helen Keller'ın eğitim öyküsü bu bağlamda iyi bir örnektir. On yaşındayken bu kızın kafasına dinsel kavramlar sokulmaya çalışıldı, ama sonuç alınamadı. Öğretmeni Anne Sullivan bu serüveni şöyle anlatır:

O sırada, inançlı bir Hristiyan olan sevdiği bir akrabası, kıza Tanrı'ya ilişkin bir şeyler söylemeye çalıştı. ... Daha sonra ben kendisiyle konuştuğumda kız bana şöyle dedi: "Size çok komik bir şey söyleyeceğim. A. diyor ki Tanrı beni ve herkesi topraktan yaratmış; bu bir şaka olmalı. Ben kan, et ve kemikten yapıldım, öyle değil mi?" Kısa bir aradan sonra devam etti: "A. diyor ki Tanrı her yerde; O bütünüyle sevgidir, ama ben bir insanın sevgiden yaratılacağını düşünmüyorum. Sevgi sadece kalplerimizde olan bir şeydir. A. sonra çok komik başka bir şey daha söyledi. Diyor ki O (Tanrı'yı

kastediyor) benim sevgili babamış. Buna çok güldüm, çünkü ben babamın Arthur Keller olduğunu biliyorum.”

On yaşında bir çocuğun her tür gizemciliğe karşı olması hem doğaldır, hem anlaşılabilir. Ama hemen peşinden çocuğun çevresinden başkaları da “inançlı Hristiyan” akrabaya katılınca, bu dengesiz bir çekişmeye dönüştü. Ne var ki sonraki öğretmenleri küçük kızın şu sorularıyla şaşkına döndü: “Tanrı’yı kim yarattı?” “Tanrı yeni dünyaları ne ile yarattı?” “Toprağı, suyu, tohumları, ilk hayvanları nereden buldu?” “Tanrı nerede?” “Siz hiç Tanrı’yı gördünüz mü?” “Arkadaşları ona, sonraki yaşamında onu büyük mutluluğun beklediğini söylediklerinde,” diye yazdı Sullivan, “hemen şunu sordu: ‘Bunu nereden biliyorsunuz? Daha önce hiç öldünüz mü ki?’” O dönemin ünlü din adamı, ağzı iyi laf yapan Bostonlu vaiz Piskopos Phillips Brooks işe karışmasaydı, çeşitli arkadaşlarıyla akrabaları belki de bu çocukta sağduyunun üstün gelmesini engelleyemeyeceklerdi.

Amerika’daki Episkopal kilisesinin önde gelen bu temsilcisinin yetkisi ve çevresindeki öteki yetişkinlerin etkisi, on yaşındaki bu kızın içgüdüsel maddeci kavramlarını sarsıp yavaş yavaş onu inançlı birine çevirdi. Helen Keller’ın geri kalan yaşamında, Piskopos Brooks’un öğütleri yol gösterici oldu; daha sonraki manevi deneyimi, dünyaya ve öbür insanlara karşı tutumu, onun etkisi altında kaldı. Gerek ABD’de, gerek başka yerlerde yaptığı bütün konuşmalar Tanrı’ya göndermeler içerdi; dinsel düşünceler Helen Keller’ın bütün çalışmalarında yer aldı. Dininin “Hristiyan sosyalizm” olduğunu kendisi yazdı. Kitaplarından ikisi, *Optimismus* (İyimserlik) ve *My Religion* (Benim Dinim) özellikle bu konuyu ele almıştır. Helen Keller’ın çevresindeki dünyaya ilişkin düşünceleri, çağının idealist felsefecilerinin görüşlerinin tıpkısıdır. *Optimismus* kitabında şunları yazmıştır: “Gördüğünüz, işittiğiniz, hissettiğiniz her şey gerçeğin kendisi değil, Düşüncenin, İlkenin, Ruhun mükemmel olmayan görünümleridir yalnızca...” İnsan soyunun tarihini, iyilik ve alçakgönüllülük ruhunun yürüyüşü olarak gör-

müştür. Bu gibi söylemleri, dinsel ve diğer idealist yayınlarda geniş ölçüde kullanılmaktan kurtulamamıştır.

Helen Keller, ondan söz eden hemen her gazete ve dergi yazısında, doğuştan olağanüstü yetileri sayesinde, dâhi, seçkin, bilgili bir kadın olarak tanıtılmıştır. Böylece, bu tür benzersiz yetilere sahip olmayan öbür kör-sağır insanların, çalışmalarında herhangi bir önemli başarıya erişmeyi umut edemeyecekleri üstü örtülü olarak belirtilmiştir.

Kör-sağırılık ile ilgilenen, bu konuda sağlam bir kavrayışa sahip bulunan Rus yazar Maksim Gorki, bir mektubunda İvan Sokolyanski'ye şunu yazmıştır (25.8.1933):

Helen Keller'ı 1906'da New York'ta gördüm. Benim bu "yaradılış harikası" ile ilgilenmemi tavsiye eden, Boston Harvard'daki William James'ten başkası değildi... Helen Keller bende sevimsiz, hatta acımasız izlenimi bıraktı: Yapmacıklı, sağı solu pek belli olmayan, aşırı şımartılmış bir kız gibi göründü bana. Tanrı ve Tanrı'nın devrimi onaylamadığı konusunda konuştu. Genelde, bizim köylerde ve manastırlarda gördüğüm "kutsanmış", "kutsal" rahibeleri ve "hacı kadınları" anımsattı bana. Çevresi evde kalmış kızlarla kuşatılmıştı; ona, konuşmayı öğrettikleri bir papağanmış gibi gururla bakıyorlardı. ... Şu çok açtı; Keller, beraberindekiler için bir pazarlama nesnesiydi.

Bu mucizevi, başı haleli, üstün kadın havası, son günlerine kadar Helen Keller'ın üstüne yapışıp kaldı (1968'de öldü). Dergilerde ve gazetelerde, onu film yıldızlarıyla, devlet adamlarıyla birlikte gösteren fotoğraflar yayımlandı. Cumhurbaşkanlarının, kralların yemek davetlerine katıldı. Olağanüstü bir nesne olduğuna ilişkin yazılar yazıldı, hâlâ da yazılmakta. *Outlook for the Blind* (Körlerin Bakış Açısı) editörü F.N. Doubleday, bu derginin Haziran 1955 sayısında, Helen Keller'ın huzurunda bulunmanın, sıradan ölümlülerden esirgenen altı duyu organına sahip ve bunları insan varlığı denen bilmecenin derinliklerine nüfuz etmek için kullanan insanüstü bir kadının önünde durmak gibi olduğunu yazdı.

Bütün bu velvele ve tanıtım, kuşkusuz Helen Keller'ı benzersiz bir konuma oturttu ve kör-sağırılıkla ilgili sorunların doğru anlaşılması, kör-sağırının bakımı ve eğitimi için yeterli düzenlemelelerin yapılması çabalarını büyük ölçüde engelledi.

Sovyetler Birliği dışında kör-sağırılık konusunda yazılan makaleler, psikoloji ve özgül eğitimbilim ders kitaplarındaki bölümler, tek-konu incelemelerinden (*monograph*) oluşan yayınlar, kör-sağır çocukların öğretiminde hayli ilginç fiili deneyleri tartışmaktadır.

Kör-sağır eğitimi ve onların yetilerini geliştirmek için yapılan çok sayıda bireysel deneyi betimleyen büyük boyutlu birçok tek-konu incelemesi vardır. Wilhelm Jerusalem'in Almanca yayınlanan çalışmaları, iki yaşındayken hem görme hem işitme kaybına uğrayıp özel eğitim alan ilk kör-sağır çocuk olan Laura Bridgman örneğinde elde edilen gelişmeye ilişkin kayıtların psikolojik çözümlemesini verir. Başka bir Alman psikolog William Stern'in bir kitabı, Helen Keller'ın yetiştirilmesinin tarihçesini ele alır. Amerikalı William Wade, 83 kör-sağır çocuk örneğini anlattığı *The Deaf-blind* (Kör-sağır) başlıklı bir tek-konu incelemesi yayınlamıştır. Bu öğrencilerden kimileri Boston (ABD) Perkins Körler Okulu'nun öğrencileridir. Fransa'da Larnay'deki kör-sağır öğrencilerin yetiştirilme kayıtları, Louis Arnould'un *Imprisoned Souls* (Hapsedilmiş Ruhlar) kitabında bulunabilir. Doğuştan kör-sağır bir öğrencinin yetiştirilmesinde ilk başarıya Marie Heurtin adlı öğrenci ile Larnay'de erişilmiştir. Bu kızın gelişmesinin ayrıntılı bir raporu Arnould tarafından derlenmiştir.

Hollandalı bilimci H.S. Lenderink, yazdığı tek-konu inceleme-sinde, çeşitli ülkelerin kör-sağır eğitimi programlarından derlediği verileri sunmuştur.

1890'larda Almanya'da rahip Gustaw Riemann'ın öncülüğünde, Potsdam yakınlarındaki Nowawes'te, engelliler evinde, kör-sağır çocukların öğretmenlerinden oluşan özel bir grup oluşturul-

muştur. Riemann da bu öğretmenlerin arasında yer almıştır. Riemann daha sonra, *Taubstumm und blind zugleich* (Hem kör hem sağır-dilsiz) başlıklı incelemesinde ve birkaç makalesinde, kendi dinsel ve eğitsel görüşlerini açıklamıştır.

Venesborg'da (İsveç) kör-sağırlar için özel olarak tasarlanmış, derslikler ve atölyeden oluşan bir enstitü kurulmuştur. Bu enstitüdeki kör-sağır öğretiminin ve bakımının ayrıntıları, İsveççe Kör-Sağır Enstitüsü Raporlar Derlemesi içinde yayınlanmıştır.

Farklı zamanlarda kör-sağırlık konusunda yazmış pek çok başka yazar arasında M. Anagnos, Abbé Carton, I. Hall, S. Howe da yer alır. Bu yazarların çoğu, kör-sağır çocuklara herhangi bir özel eğitim sağlanmasından öncesine ait bir çalışma yapmış ya da onların koşullarına ilgi göstermiş değildir. Dikkatleri, bir öğrencinin ya da öğrencilerin eğitim aldığı ve bu çocuklara dilin kullanımı öğretilirken gösterdikleri gelişmenin anlatıldığı döneme odaklanmıştır. Kör-sağır çocukların eğitim almadan önceki durumuyla ilgili yorumda bulunan yazarlar, bu çocukların son derece geri ve ilkel bir düzeyde bulunduğunu belirtmiştir. Helen Keller'ın, çoğu yazar için kör-sağır olmanın ruh durumuna ilişkin ana kaynağı oluşturan *The Story of My Life* (Yaşamımın Öyküsü) kitabında, kör-sağır küçük kız, insana pek benzemeyen minik vahşi bir canavar olarak gösterilir. Arnould, eğitimden önceki kör-sağır çocuklardan, alt düzey hayvanlar ya da yaratıklar demekten daha uygun bir terim bulmanın güç olduğu, uyuşuk kütleler olarak söz eder.

Amerikalı William Wade onlara, bütün yaşamı ihtiyaçlardan ve bunların giderilmesi gecikince verdiği tepkilerden ibaret olan hareketli bitkiler der. Kör-sağır çocuklar, herhangi bir eğitim almadan önce, kelimelerle konuşamamanın yanı sıra herhangi bir işaret de veremez.

Kör-sağır çocukları eğitimden önce gözleyen bütün yazarlar, bilinçli bir dış müdahale olmadıkça bu çocukların zihinsel gelişme gösteremeyeceğinin farkındadır. Üstelik normal gelişimini sürdürüp kelimelerle konuşabilen ve mantıklı davranan çocukla-

rın, işitme ve görme yetisini kaybettikten sonra kötülediği ve yarı-bitkisel bir yaşam süren yaratıklara dönüştüğü birkaç durumdan da söz edilir.

Yine de bütün bunlar, aynı yazarları, kör-sağır çocuğun eğitim ve gelişim sürecinin tamamını, içsel bir özün kendiliğinden açılmasına ya da, William Stern'ın deyişiyle, insanın içinde bulunan gizilgücün kendiliğinden ortaya çıkmasına indirgemekten alıkoymaz.

Herhangi bir eğitim almayan kör-sağır insanların yıllarca, hatta bazen onyıllarca değişmeyeabilen acıklı durumu, insanları, "sıradan" kör-sağır insanların gelişemeyeceğine ya da eğitilemeyeceğine inandırmıştır. Kör-sağır insanların zihinsel gelişiminin olanaksızlığı ya da sınırlılığı iddiaları bugün de sürmektedir.

Hakkında yazı yazıldığı bilinen ilk kör-sağır çocuk, on sekizinci yüzyılda yaşamış, James Mitchel adlı bir İngiliz çocuktur. Hollandalı öğretmen ve psikolog Lenderink, on sekizinci yüzyıl sonlarında, seçkin birtakım Britanyalı bilimci ve hekimlerin nasıl bir araya gelip Mitchel'in durumunu tartıştıklarını anlatır. Vardıkları sonuç, onun için hiçbir şey yapılamayacağı ve hiçbir engellinin kör-sağır birinden daha özürlü ve muhtaç durumda olmadığıdır.

Geçmişte kimi düşünürler, kör-sağır çocukların eğitilebilme olanağından kuramsal olarak söz etmişlerse de (bu görüş 1749 gibi erken bir tarihte Diderot'nun ünlü *Körler Üzerine Mektuplar*'ında dile getirilmiştir), uygulamada bu fırsatı değerlendirecek bir adım atılmamıştır. Görme ve işitme duyusundan yoksun çocukları eğitmek üzere ilk çabaların gösterildiği ve bu gibi kimi girişimlerin başarılı olduğu duyulduktan sonra bile, kör-sağır insanların eğitilemeyeceği ve hiçbir gelişme olanağı olmadığı görüşü değişmemiştir. Sözgelimi 1913'te Fransız bilimci Henri Lemoine, doktora tezinde, kör-sağır insanların doğuştan sakat, aptaldan biraz iyice, normal gelişme göstermesi olanaksız insanlar olduğunu yazmıştır. Ayrıca, onları

eğitmek için gösterilen çabalara karşın temelde gelişmemiş kaldıkları, sadece merhamete muhtaç oldukları görüşünü korumuştur.

Görmesi, işitmesi elinden alınmış çocukların, sakatlıklarının doğası gereği tam bir yalnızlığa mahkûm oldukları kabul edilmiştir: Bu çocuklarla iletişim kurmanın olanaksızlığı, bunların kendilerini ifade edemeyen geri zekâlılar düzeyinde tutulmasına yol açmıştır.

Boston (ABD) Perkins Körler Okulu'ndan Laura Bridgman, başarılı eğitimiyle kör-sağırlara bir şey öğretilmeyeceği yönünde süregelen inancı yıkan ilk kör-sağır kişidir. Laura Bridgman okuma yazmayı, basit düşünceleri ifade etmeyi öğrenmişti; belli el işlevlerini yerine getirebiliyor, günlük ekmeğini kazanabiliyordu.

Laura Bridgman'ın durumunu anlatan kitabın yazarı William Wade, onun kimi başarılarını abartmakla birlikte, kör-sağır birini eğitmedeki bu ilk deneyin, o günlerde bu soruna yönelik tutum üzerindeki hatırı sayılır etkisine ilişkin değerlendirmesinde temelde haklıydı.

Helen Keller kendinden önceki Laura Bridgman'dan çok daha ünlüdür. İki yaşında görme ve işitme duyusundan yoksun kalınca, sıradan kelimeler kullanarak konuşma, okuma ve yazma sanatında ustalaşmakla yetinmemiş, bir yazar ve kamu kişiliği olmayı başarmıştır. Onun başarısı, sadece kör-sağır bir çocuğu “insanlaştırma”nın olanaklı olduğunda kuşkuya yer bırakmamakla kalmamış, aynı zamanda, kendi gelişiminde önemli bir başarıya erişilebileceğini de göstermiştir.

Laura Bridgman ile Helen Keller'ın eğitiminde erişilen başarılarla karşın, kör-sağırın eğitilemez olduğu biçimindeki önyargılı görüş devam etmiştir. Kör-sağır kişilerin bireysel eğitimindeki başarılar, söz konusu kör-sağır öğrencilerin olağanüstü yetenekleri sayesinde erişilebildikleri, şansa bağlı istisnalar olarak görülmüştür. Öğretime olumlu tepki veren öğrenciler dâhi sayılmıştır. Kör-sağırın eğitimi, Sovyetler Birliği dışında, zihinsel ve fiziksel engelliler için uzmanlaşmış bir eğitimbilim dalı olarak yerleşmemiştir. Kör-sağırın eğitmekle uğraşanların uygulamadaki deneyi-